Cuprins

Fragment de biografie 5

Amintiri din copilărie..... 7

Povești
Prefață la poveștile mele 71
Soacra cu trei nurori..... 72
Capra cu trei iezi..... 79
Punguța cu doi bani..... 87
Dănilă Prepeleac..... 91
Povestea porcului..... 103
Povestea lui Stan Pățitu..... 117
Povestea lui Harap Alb..... 136
Fata babei și fata moșneagului..... 181
Ivan Turbincă..... 187

Povestiri
Moș Nichifor Coșcariul..... 201
Inul și cămeșa..... 216
Moș Ion Roată și Unirea..... 219
Moș Ion Roată și Vodă Cuza..... 223
Cinci pâini..... 228
Ursul păcălit de vulpe..... 232
Poveste (Prostia omenească)..... 234
Povestea unui om leneș 237

FRAGMENT DE BIOGRAFIE[1]

«Sânt născut la 1 Martie 1837 în satul Humulești, județul Neamțului, plasa de sus, din părinți români: Ștefan a lui Petrea Ciubotariul din Humulești și soția sa Smaranda, născută David Creangă, din satul Pipirig, județul Neamțului.

Întâi și-ntâi am început a învăța cruce-ajută, după moda veche, la școala din Humulești, o chilie făcută cu cheltuiala sătenilor, prin îndemnul și osârdia părintelui Ioan Humulescu, care avea o mână de învățătură, un car de minte și multă bunătate de inimă, Dumnezeu să-l ierte! Poate să fi fost de vre-o unsprezece ani, când am început a învăța. Știu că eram atunci un băiet sfrijit, prizărit și fricos și de umbra mea.

Dascălul nostru era un holtei frumos, zdravăn și voinic și-l chiema Vasile a Vasilcăi. El erà și dascălul bisericei din sat. Un sorocovăț nemțesc plăteà tata pe lună dascălului ca să mă învețe. Și pe atunci îmi ziceau în sat la școală: Ionică a lui Ștefan a Petrei.

Peste vr-un an, vornicul, prinzând la oaste cu arcanul pe bădița Vasile, dascălul nostru, școala a rămas pustie, iară noi școlarii, cari eram peste patruzeci la număr, ne-am împrăștiat pe la casele noastre. După vr'un an iarăși s-a deschis școala. Dar dascălul Iordache fiind cam chilaciu, a început a ne rădica de urechi la fârta (ø), deasupra ușei și a ne prea îndesi la spinare cu Sfântul Neculai, un biciu de curele făcut și dăruit școalei de moș Fotea, cojocariul satului. Și așa, de unde până atunci mă duceam cu drag la școală, am început a umblà huciu-marginea; o zi mă duceam, două nu, dar tot deprinsesem a ceti oleacă.

---

1. Apărut mai întâi în ed. Morțun, și anume la începutul biografiei lui Creangă, scrisă de dl Gr. I. Alexandrescu.

Tata nu știa carte de feliu și nici mult haz nu făcea de dânsa. El cam ades îmi zicea: «Logofete brânză-n cuiu lapte acru-n călămări, cam prea te codești la treabă: mă tem că de atâta cărturărie n-a avea cine să ne tragă ciubotele». Dar mama luând sama cum învățam eu, ajunsese a ceti la ceaslov mai bine decât mine; și se bucura grozav, când vedeà, că mă trag la carte. Din partea tatei, puteam să rămân cum erà mai bine: «Nică a lui Ștefan a Petrei», om de treabă și gospodariu în sat la Humulești. Mama însă era în stare să toarcă-n furcă și să învăț mai departe. Dar ce să mai învăț în Humulești? căci în biserică ceteam și cântam pe dinafară toate troparele ca și dascălul Iordache.

Într-o zi, așa prin câșlegile Crăciunului, aproape de cârnileagă, viind bunicu-meu David Creangă din Pipirig pe la noi, m-a luat și m-a dus la munte, în școala lui Alecu Baluș din satul Broșteni, județul Suceava, și m-a așezat în gazdă cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, care aveà două capre pline de râe. De aice urmam la școală; și ori s-a prins cartea de mine ori nu, dar râia căprească știu că s-a prins.

Aproape de Florii, profesorul Nanu mi-a dat drumul acasă, și de la Broșteni am venit cu niște plutași, pe Bistrița la Borca; de la Borca, cu o rudă a mea, pe Plaiul-Bătrân în Pipirig și din Pipirig la Humulești. Și când m-au văzut tata și mama tuns chilug și plin de râe, bucuria lor n-a fost proastă. Ce să facă? Au început a mă scăldà ba cu leșie de ciocălăi, ba cu usuc de lână, ba a mă unge cu dohot și într-o săptămână m-au izbăvit de podoabă. Dar și eu le-am tras în ziua de Paști un «Îngerul a strigat» la biserică, de-au rămas toate babele din sat cu gura căscată la mine, iar fetele numa-și dau ghiont una alteea, văzând ce poate acum Nică a lu Ștefan a Petrei! Dascălul Iordache rămăsese acum pe jos; erà a cincea roată la car. Biata mamă crezând că am să es un al doilea Cucuzel, s-a pus cu rugăminte pe lângă tata și m-a dat să învăț psaltichie la un psalt de la biserica Adormirea din Târgul Neamțului peste baltă la vreo două zvârlituri de piatră departe de satul nostru. Trei husăși plătea acum tata pe lună pentru mine. O iarnă am învățat și la această școală, căci iarna ce mai puteam învăța; iar vara nu făceam purici mulți pe la școală; trebuia s-ajut acasă: la tors, la pieptănuși, la nevedit, la făcut țevi cu sucala și la tors cu roata. Câte trei patru oci de canură torceam pe zi; mă întreceam cu fetele cele mari din tors și ele din răutate mă porecleau «Ion Torcălău»[1].

1. Această biografie, scrisă de însuși Ion Creangă, s-a găsit între hârtiile lui. După cât se vede ea este o prescurtare a *Amintirilor din copilărie*.

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Domnișoarei Livia Maiorescu

I

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre, pe când începusem și eu, drăgăliță-doamne, a mă rădica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; un sat mare și vesel, împărțit în trei părți care se țin tot de una: Vatra Satului, Delenii și Bejenii.

Ș-apoi Humuleștii și pe vremea aceea nu erau numai așa un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învârti și hora, dar și suveica, de vuia satul de vătale în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți, și dascăli, și poporăni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în țintirim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streșinit cu șindrilă și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală. Ș-apoi să fi văzut pe neobositul părinte, cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaiei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și deie copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe

toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pomenim într-una din zile că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului: Calul Bălan și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce dar de școală nouă un drăguț de biciușor de curele, împletite frumos; și părintele îi pune nume sfântul Nicolai, după cum este și hramul bisericii din Humulești... Apoi poftește pe moș Fotea, că dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa din când în când câte unul, și ceva mai grosuț, dacă se poate... Bădița Vasile a zâmbit atunci, iară noi școlarii am rămas cu ochii holbați unii la alții. Și a pus părintele pravilă și a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce a învățat peste săptămână; și câte greșeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșeală să-i ardă școlarului câte un sfânt Nicolai. Atunci copila părintelui, cum era sprințară și plină de incuri, a bufnit de râs. Păcatul ei, sărmana!

– Ia poftim de încalecă pe Bălan, jupânească – zise părintele de tot posomorât – să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cui. Și cu toată stăruința lui moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara, și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămeșa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniți. Iar părintele, ba azi, ba mâine, aducând pitaci și colaci din biserică, a împărțit la fiecare, de ne-a îmblânzit, și treaba mergea strună; băieții schimbau tabla în toate zilele, și sâmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, așa, câteodată; căci din bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută și buchiile scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătaji, de la trătaji la ceaslov, ș-apoi dă, doamne, bine! În lipsa părintelui și a dascălului intram în țintirim, țineam ceaslovul deschis și, cum erau filele cam unse, trăgeau mușteleș și bondarii la ele și când clămpăneam ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată – potop era pe capul muștelor! Într-una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele, și când le vede așa

sângerate cum erau, își pune mâinile în cap de năcaz. Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la bălan, și a ne mângâia cu sfântul ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pătimit.

Nu trece mult după asta și într-o zi, prin luna lui mai, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oi zice, să puie pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiet mai mare și înaintat la învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă pentru că nu-mi da pace să prind muște... Și Nică începe să mă asculte; și mă ascultă el, și mă ascultă, și unde nu s-apucă de însemnat greșeli cu ghiotura pe o draniță: una, două, trei, până la douăzeci și nouă. „Măi!!! s-a trecut de șagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat și câte au să mai fie!...“ Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... „Ei, ei! acu-i acu! Ce-i de făcut, măi Nică?“ îmi zic eu, în mine. Și mă uitam pe furiș la ușa mântuirii și tot scăpăram din picioare, așteptând cu neastâmpăr să vie un lainic de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată; și-mi crăpa măseaua în gură, când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Bălan și de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul sfânt Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca de intră afurisitul de băiet în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies răpede și nu mă mai încurc prim-prejurul școalei, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Și când mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luaseră după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu intru acasă, ci cotigesc în stânga și intru în ograda unui megieș al nostru; și din ogradă în ocol, și din ocol în grădina de păpușoi, care erau chiar atunci prășiți de al doilea, și băieții după mine! Și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în țărnă, la rădăcina unui păpușoi. Și Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putu găbui. Și de la o vreme nemaiauzind nici o foșnitură de păpușoi, nici o scurmătură de găină,

am țâșnit o dată cu țărna-n cap și tiva la mama acasă; și am început a-i spune cu lacrămi că nu mă mai duc la școală măcar să știu bine că m-or omorî.

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțeles cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală.

– Că dă, e păcat să rămâi fără leac de învățătură – zicea părintele – doar ai trecut de bucheludeazla și bucheriţazdra: ești acum la ceaslov și mâne-poimâne ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învățăturilor, și, mai știi cum vine vremea, poate să te faci și popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă străduiesc. Am o singură fată ș-oi vedea eu pe cine mi-oi alege de ginere.

Hei, hei! când aud eu de popă și de Smărăndița popii, las mușchii în pace și-mi ieu alte gânduri, alte măsuri; încep a mă da și la scris, și la făcut cădelnița în biserică, și la ținut isonul, de parcă eram băiet. Și părintele mă ie la dragoste, și Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul, și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții, și altă făină se macină acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răgușit, balcâz și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Dar nu-i cum gândește omul, ci-i cum vrea domnul. Într-una din zile, și chiar în ziua de sfântul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă vodă pe acolo spre mănăstiri. Și bădița Vasile, n-are ce lucra! Hai și noi, măi băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică vodă, când a trece pe aici, că satul nostru e mai leneș decât alte sate. Și ne luăm noi de la școală și ne ducem cu toții. Și, care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanțele, care cu căruțele, care cu covățile, în sfârșit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic-a Petricăi, cu paznicul, vătămanul și câțiva nespălați de mazili se purtau printre oameni de colo până colo. Și când deodată numai iaca vedem în prund câțiva oameni claie peste grămadă și unul din ei mugind puternic.

– Ce să fie acolo? ziceau oamenii, alergând care de care din toate părțile.

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau acum zdravăn și-l puneau în cătuși să-l trimeată la Piatră... Iaca

pentru ce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Așa cu amăgele se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste...

Afurisită priveliște mai fu și asta! Flăcăii ceilalți pe dată s-au făcut nevăzuți, iară noi copiii ne-am întors plângând pe la casele noastre.

– Afurisit să fie câneriul de vornic și cum au ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima sfântul Foca de astăzi, lui și tuturor părtașilor săi! blăstămau femeile din sat cu lacrămi de foc în toate părțile. Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Piatră, bocindu-l ca pe un mort!

– Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii – zicea bădița Vasile mângâind-o – și în oaste trăiește omul bine, dacă este vrednic. Oștean a fost și Sfântul Gheorghe, și Sfântul Dimitrie și alți sfinți mucenici care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi și noi ca dânșii!

Ei, ei! pe bădița Vasile l-am pierdut, s-a dus unde i-a fost scris. Și părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt, să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădița Vasile cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. Era în sat și dascălul Iordache, fârnâitul de la strana mare, dar ce ți-i bun? Știa și el glasurile pe dinafară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea de bătrân ce era; ș-apoi mai avea și darul suptului... Așadar, școala a rămas pustie pentru o bucată de vreme și câțiva dintre noi, care ne țineam de părintele Ioan, calea-valea; biserica deschide pe om. Duminicile bâzâiam la strană și hârști! câte un colac! Și când veneau cele două ajunuri, câte treizeci-patruzeci de băieți fugeam înaintea popii de rupeam omătul de la o casă la alta; și la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa, de clocotea satul. Și când ajungea popa, noi ne așezam în două rânduri și-i deschideam calea, iară el își trăgea bărba și zicea cu mândrie către gazdă:

– Aiștia-s mânzii popii, fiule. Niște zile mari ca acestea le așteaptă și ei cu mare bucurie tot anul. Gătitu-le-ați ceva bob fiert, găluște, turte cu julfă și vărzare?

– Gătit, cinstite părinte, poftim de ne blagosloviți casa și masa, și poftim de mai ședeți, să ne șadă peținorii.

Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa ș-apoi aține-te gură. Vorba ceea:

De plăcinte râde gura,
De vărzare și mai tare.

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul. Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit așa de tare și am răsturnat masa omului cu bucate cu tot în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de rușine. Dar el tot cu bunătate:

– De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de samă nu strică!

Apoi la hramul bisericii se ținea praznicul câte-o săptămână încheiată și numai să fi avut pântece unde să pui coliva și bucatele, atât de multe erau. Și dascăli, și popi, și vlădici, și de tot soiul de oameni din toate părțile se adunau la hramul bisericii din Humulești, și toți ieșeau mulțămiți. Ba și pe la casele oamenilor se ospătau o mulțime de străini. Și mama, Dumnezeu s-o ierte, strașnic se mai bucura, când se întâmpla oaspeți la casa noastră și avea prilej să-și împărtă pânea cu dânșii.

– Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. Că oricum ar fi, tot îs mai aproape dinții decât părinții. S-au văzut de acestea!

Și când învățam eu la școală, mama învăța cu mine acasă și citea acum la ceaslov, la psaltire și Alexandria, mai bine decât mine, și se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.

Din partea tatei, care ades îmi zicea în bătaie de joc:

Logofete, brânză-n cui,
Lapte acru-n călămări,
Chiu și vai prin buzunări!

puteam să rămân cum era mai bine: „Nic-a lui Ștefan a Petrei“, om de treabă și gospodar în Humulești. Vorba ceea:

Decât codaș în oraș,
Mai bine-n satul tău fruntaș.

Mama însă era în stare să toarcă-n furcă și să învăț mai departe. Și tot cihăia mama pe tata să mă mai deie undeva la școală, căci auzise ea spuind la biserică în Parimei că omul învățat înțelept va fi, și pe cel neînvățat slugă-l va avea.

Și afară de aceasta, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toți zodierii și cărturăresele pe la care căutase pentru mine și femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulțime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate: ba că am să pe-

trec între oameni mari; ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr; ba că am un glas de înger și multe alte minunății; încât mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un al doilea Cucuzel, podoaba creștinătății, care scotea lacrămi din orice inimă împietrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor și veselea întreaga făptură cu viersul său.

– Doamne, măi femeie, Doamne, multă minte-ți mai trebuie, zicea tata, văzând-o așa de ahotnică pentru mine. Dac-ar fi să iasă toți învățați, după cum socoți tu, n-ar mai avea cine să ne tragă ciubotele. N-ai auzit că unul cică s-a dus odată bou la Paris, unde-a fi acolo, și a venit vacă? Oare Grigore a lui Petre Lucăi de la noi din sat pe la ce școli a învățat, de știe a spune atâta bongoase și conăcăria pe la nunți? Nu vezi tu că dacă nu-i glagore-n cap, nu-i și pace bună?

– Așa a fi, n-a fi așa – zise mama – vreu să-mi fac băietul popă, ce ai tu?

– Numaidecât popă, zise tata. Auzi, măi! Nu-l vezi că-i o tigoare de băiet, cobăit și leneș, de n-are păreche. Dimineața până-l scoli, îți stupești sufletul. Cum îl scoli, cere de mâncare. Cât îi mic, prinde muște cu ceaslovul și toată ziulica bate prundurile după scăldat, în loc să pască cei cârlani și să-mi deie ajutor după trebi, după cât îl ajută putere. Iarna, pe gheață la săniuș. Tu, cu școala ta, l-ai deprins cu năravi. Când s-a face mai mărișor, are să înceapă a-i mirosi a catrință și cu astă rânduială n-am să am folos de la el niciodată.

Și, după cum am cinstea a vă spune, multă vorbă s-a făcut între tata și mama pentru mine, până ce a venit în vara aceea, pe la august, în cinstita holeră de la 48 și a început a secera prin Humulești în dreapta și-n stânga, de se auzea numai chiu și vai în toate părțile. Și eu, neastâmpărat cum eram, ba ieșeam la pârleaz când trecea cu mortul pe la poarta noastră și-l boscorodeam cu cimilitura:

Chițigaie, gaie, ce ai în tigaie?
Papa puilor duc în valea socilor.
Ferice de gangur, că șede într-un vârf de soc
Și se roagă rugului, și se-nchină cucului:
Nici pentru mine, nici pentru tine;
Ci pentru budihacea de la groapă,
Să-i dai vacă de vacă și doi boi să tacă;

ba îl petreceam până la biserică și apoi veneam acasă cu sânul încărcat de covrigi, mere turture, nuci poleite, roșcove și smochine din pomul mortului, de se crucea tata și mama, când mă vedeau cu dânsele. Și ca să mă scape de belea, m-au trimes la stână în dumbrava Agapiei, lângă podul Cărăgiței, unde erau și oile noastre, să șed acolo până s-a mai potoli boliștea. Însă peste noapte a și dat holera peste mine și m-a frământat și m-a zgârcit cârcel, și-mi ardea sufletul în mine de sete și ciobanii și baciul habar n-aveau de asta, numai se întorceau pe ceea parte în țipetele mele și horăiau mereu. Iară eu mă târâiam cum puteam până la fântână, în dosul stânei, și pe nimică pe ceas beam câte-un cofăiel întreg de apă. Pot zice că noaptea aceea la fântână mi-a fost masul și n-am închis ochii nici cât ai scăpăra din amânar. Abia spre ziuă s-a îndurat Vasile Bordeianu, strungarul nostru, de s-a dus în Humulești, cale de două ceasuri cu piciorul și a înștiințat pe tata de a venit cu căruța și m-a luat acasă. Și pe drum necontenit ceream apă, iar tata mă amâna cu momele de la o fântână la alta, până a dat Dumnezeu de am ajuns în Humulești. Și când colo, doftorii satului: moș Vasile Țandură și altul, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă și prăjeau pe foc într-un ceaun mare niște hoștine cu său. Și după ce mi-au tras o frecătură bună cu oțet de leușean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoștinele fierbincioase pe o pânzătură și m-au înfășat cu ele peste tot, ca pe un copil; și nu pot ști cât a fi trecut la mijloc, până ce am adormit mort și de-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit sănătos ca toți sănătoșii: Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său! Și vorba ceea: lucrul rău nu piere cu una cu două. Până-n sară am și colindat mai tot satul, ba și pe la scăldat am tras o raită cu prietenul meu Chiriac a lui Goian, un lainic și un pierde-vară ca și mine. Dar tata nu mi-a zis atunci nimică, m-a lăsat în voia mea pentru o bucată de vreme.

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei să mă deie undeva la școală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

– Lui dascălul Vasile a Vasilcăi plăteam numai câte un sorocovăț pe lună. Iar postoronca de dascălul Simion Fosa din Țuțuieni, numai pentru că vorbește mai în tâlcuri decât alții și

sfârcâiește toată ziua la tabac, cere câte trei husăși pe lună. Auzi vorbă? Nu face băietul ista atâția husăși, cu straie cu tot, câți am dat eu pentru dânsul până acum!

Când a mai auzit mama și asta, s-a făcut foc:

– Sărmane omule! Dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi? Când tragi sorcovești la musteață, de ce nu te olicăiești atâta? Petre Todosiicăi, crâșmariul nostru, așa-i că ți-a mâncat nouă sute de lei? Vasile Roibu din bejeni mai pe-atâția și alții câți! Rușteilui Valică și Măriucăi lui Onofrei găsești că le dai și să le răsdai? Știu eu, că nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci, să dormi! Și pentru băiet n-ai de unde da? Măi omule, măi! Ai să te duci în fundul iadului și n-are să aibă cine te scoate, dacă nu te-i sili să-ți faci un băiet popă. De spovădanie fugi ca dracul de tămâie. La biserică mergi din Paști în Paști. Așa cauți tu de suflet?

– Ian taci, măi femeie, că biserica-i în inima omului și dacă voi muri, tot la biserică am să șed – zise tata – nu mai face și tu atâta vorbă, ca fariseul cel fățarnic. Bate-te mai bine cu mâna peste gură și zi ca vameșul: Doamne, milostiv fii mie păcătoasei, care-mi tot îmbălorez gura pe bărbat degeaba.

În sfârșit, cât s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea, tot pe a mamei a rămas; căci într-o duminică, prin cârneleaga, a venit tatăl mamei, bunicul meu David Creangă din Pipirig, la noi și, văzând cearta iscată între tata și mama din pricina mea, a zis:

– Las', măi Ștefane și Smărănducă, nu vă mai îngrijiți atâta, că azi e duminică, mâne luni și zi de târg, dar marți, de-om ajunge cu sănătate, am să ieu nepotul cu mine și am să-l duc la Broșteni cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la școala din Baloș, și-ți vede voi ce-a scoate el din băiet, că de ceilalți băieți ai mei, Vasile și Gheorghe, am rămas tare mulțămit cât au învățat acolo. De douăzeci și mai bine de ani, de când port vornicia în Pipirig, am dus-o cam anevoie numai cu răbușul. Ce folos că citesc orice carte bisericească, dacă nu știi a însemna măcar cătuși de cât, e greu. Însă de când mi-au venit băieții de la învățătură, îmi țin socoteala ban cu ban și huzuresc de bine; acum zic și eu, că poți duce vornicia pe viață fără să te simți. Zău, mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala aceea a lui, cine vrea să înțeleagă. Și, Doamne, peste ce profe-

sor înțelept și iscusit a dat! Așa vorbește de blând și primește cu bunătate pe fiecare, de ți-i mai mare dragul să te duci la el. Ferice de părinții care l-au născut, că bun suflet de om este, n-am ce zice. Și mai ales pentru noi țăranii munteni este o mare facere de bine! Când am venit eu cu tata și cu frații mei Petrea și Alexandru și Nică din Ardeal în Pipirig, acum șase-zeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Baloș în Moldova? Doar la Iași să fi fost așa ceva și la Mănăstirea Neamțului, pe vremea lui Mitropolitul Iacob, care era oleacă de cimotie cu noi de pe Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamțului, bunicul mâne-ta, Smărandă, al cărui nume stă scris și astăzi pe clopotul bisericii din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal știa puțină carte ca și minne; și apoi a pribegit de-acolo ca și noi, s-a tras cu bucatele încoace ca și moș Deliu din Vânători și alți mocani, din pricina papistășiei mai mult, pe cât știu eu. Și atât era de cuprins, de s-au umplut munții: Hălăuca, Piatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul și Boampele, până dincolo peste Pătru Vodă, de turmele și tamazlâcurile lui. Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare. Și se dusese vestea în toate părțile despre bunătatea și bogăția sa. Până și vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc întrebându-l cu cine mai ține atâta amar de bucate, el ar fi răspuns: „Cu cei slabi de minte și tari de vârtute, măria ta“. Atunci vodă nu s-a putut stăpâni de mirare, spuind: „Ia aista-i om, zic și eu; de-ar fi mulți ca dânsul în domnia mea, puțină lipsă ar duce țara la nevoie!“ Și l-a bătut vodă cu mâna pe umăr, zicându-i: „Moșule, să știi că de azi înainte ești omul meu și la domnie ți-i deschisă ușa orișicând“.

Și de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omul lui vodă, încât și până astăzi un deal în partea despre Plotunul, unde era mai mult așezarea lui Ciubuc, se cheamă Dealul Omului.

Pe acest deal, Smărandă, am fugit în vremea zaverei cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu volintirii la Secu și apoi se îndreptară spre Pipirig după jăfuit; iar pe soră-ta Măriuca, de grăbiți ce-am fost, o uitasem acasă pe prispă în albiuță. Și mă-ta, când a dat de copilă că nu-i, a început a-și smulge părul din cap și a o boci înădușit, zicând:

„Vai de mine și de mine, copila mea au străpuns-o turcii!“

Eu însă m-am suit în vârful unui brad și cum am văzut că apucă turcii spre Plotunul, m-am azvârlit fără sine pe părul unui cal, am alergat acasă și, când colo, am găsit copila teafără, însă răsturnată cu albiuța de niște porci care grohăiau împrejurul ei, cât pe ce s-o rupă. Iar pe la capătul albiuței am găsit câteva rubiele puse de turci, se vede, la capul copilei. Atunci am luat copila și de bucurie nici nu știu când am ajuns cu dânsa la mă-ta, în Dealul Omului. Și după ce mi-am venit puțin în sine, am zis și eu în amărăciune, ca mulți înainte de mine: cei care n-au copii nu știu ce-i năcazul. Bună minte mai au unia în felul acesta de nu se însoară. Și unul dintr-aceștia a fost și Ciubuc mocanul care, neavând femeie nici copii, ce i-a venit mai târziu, de evlavia cea multă ce avea sau din alte împrejurări, a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului și el s-a călugărit mai cu toți hăidăii lui, făcând multe pomeniri cât a fost în viață. Iar astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească! Căci și noi ca mâne avem a ne duce acolo! Așă-i că voi habar n-aveți de toate aceste, de nu v-aș fi spus euu? zise bunicul oftând.

Nu-i rău, măi Ștefane, să știe și băietul tău oleacă de carte, nu numaidecât pentru popie, cum chitește Smaranda, că și popia are multe năcăfale, e greu de purtat. Și decât n-a fi cumsecade, mai bine să nu fie. Dar cartea îți aduce și oarecare mângâiere. Eu să nu fi știut a ceti, de mult aș fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Însă deschid Viețile sfinților și văd atâtea și atâtea și zic: Doamne, multă răbdare ai dat aleșilor tăi. Ale noastre sunt flori la ureche, pe lângă cele ce spune în cărți. Ș-apoi să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărți culegi multă înțelepciune; și la drept vorbind, nu ești numai așa, o vacă de muls pentru fiecare. Băietul văd că are țiere de minte, și numai după cât a învățat, cântă și citește cât se poate de bine.

De aceste și altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama și cu tata mai toată noaptea duminică spre luni și luni spre marți, căci la noi mânea când venea din Pipirig la târg să-și cumpere cele trebuitoare.

Iar marți des-dimineață puse tarnițele și desagii pe cal și legându-i frumușel cu căpăstrul: pe cel de al doilea de coada ce-

lui dintâi, pe cel de al treilea de coada celui al doilea, pe cel al patrulea de coada celui al treilea, cum îi leagă muntenii, a zis:

– Ei, măi Ștefane și Smărănducă, mai rămâneți cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am. Hai, nepoate, gata ești?

– Gata, bunicule, haidem, zisei năcăjindu-mă cu niște costițe de porc afumate și cu niște cârnați fripți, ce mi-i pusese mama dinainte.

Și luându-mi rămas bun de la părinți, am purces cu bunicul spre Pipirig. Și era un pui de ger în dimineața aceea, de crăpau lemnele. Și din sus de Vânători, cum treceam punte peste apa Neamțului, bunicul în urmă cu caii de căpăstru și eu înainte, mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozana cât mi ți-i băietul! Noroc de bunicul.

– Și scroambele ieste a voastre îs pocite, zise el, scoțându-mă răpede murat până la piele și înghețat hăt bine, căci năboise apa în toate părțile.

Și iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuseră bocnă.

– Opinca-i bună, săraca! Îți șede piciorul hodinit și la ger huzurești cu dânsa. Și până a vorbi acestea, eram și învălit într-o sarică ghițoasă de Cașina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum și hai la Pipirig. Și când m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un pui de bogdaproste, cât pe ce să se prăpădească plângând. Încă n-am văzut așa femeie să plângă de toate cele: era miloasă din cale-afară. Carne de vită nu mânca în viață, tot din astă pricină: și când se ducea sărbătoarea la biserică, bocea toți morții din țintirim, fie rudă, fie străin, fără deosebire. Bunicul însă era așezat la mintea lui, își căuta de trebi cum știa el și lăsa pe bunica într-ale sale, ca un cap de femeie ce se găsea.

– Oi, doamne, Davide, cum nu te mai astâmperi: de ce-ai scos băietul din casă pe vremea asta?

– Ca să te miri tu, Nastasie, zise bunicul, scoțând o piele de porc sălbatic din cămară și croind câte-o pereche de opinci pentru Dumitru și pentru mine, apoi le-a îngruzit frumos și a petrecut câte-o pereche de ață neagră de păr de cal prin cele nojițe. Și a treia zi după asta, dându-ne schimburi și câte două părechi de obiele de suman alb, ne-am încălțat cu opincile binișor și sărutând mâna bunicăi, am luat-o prin Boboiești iar cu